

Vaiko savarankiškumo ugdymas

Tėvų uždavinys vaiko savarankiškumo ugdyme – turėti kantrybės ir atrasti aukso vidurį tarp nuolaidžiavimo ir ribojimų. Ne mažiau svarbu suprasti, kada augančiam vaikui dar reikia padėti atlikti tam tikrą veiksmą, o kada kantriai pamokyti ir laukti, kol jam pačiam tai pavyks. Savarankiškumo ugdymo procesas vyksta lėtai, tad tėvai vaiką turi kreipti link savarankiškumo kiekviename žingsnyje:

1. Dienotvarkė ir ribos. Vaikas turi žinoti, ko iš jo tikėtės (pvz., važinėjimas dviračiu – tik kieme, grįžimas namo iš draugų – 16.00 val. ir pan.).
2. Pareigos ir atsakomybė. Kuo daugiau leisite vaikui galvoti apie save ir pasirūpinti savimi, tuo savarankiškesnis jis augs:
 - prašykite vaiką sudėti savo nešvarius drabužius į skalbinių dėžę ir suteikite galimybę savarankiškai rengtis rytais;
 - sudėkite stalo įrankius ir vaiko drabužius jam pasiekiamose vietose, kad vaikas galėtų be kito pagalbos jais naudotis ir juos sutvarkyti;
 - skatinkite susitvarkyti indus bei stalą po užkandžiavimo;
 - pirmus kartus ruošiantis į kelionę/stovyklą/nakvynę pas draugus, paaiškinkite vaikui ir parodykite, kokius daiktus reikia imti ir kaip juos susidėti (vėliau jau jis pats vienas gebės susiruošti);
 - leiskite kelionėje savarankiškai nešti savo daiktus ir juos saugoti.
3. Problemų sprendimas. Mokykite savarankiškai spręsti problemas. Jei vaikui iškilo problema:
 - neskubėkite visko išspręsti už jį,
 - nepulkite iš karto į pagalbą. Patarkite, bet nesikiškite, tegu pats apmąsto galimus sprendimo būdus.
4. Leiskite klysti. Klaida – tai ne pasaulio pabaiga, o mokymosi proceso dalis. Būtent klaidos gali kai ko ir išmokyti:
 - leiskite pajusti klaidų pasekmes (jei vaikas pamiršo atlikti kažkokią savo pareigą ar užduotį, tegu pajaučia to pasekmes);
 - nesibarkite dėl menkų klaidų ar nesėkmių (pvz., jei vaikas prapylė pro šalį pildamas pieną į stiklinę, parodykite kaip reikia išvalyti ir priminkite, kad reikia būti atsargesniam).
5. Būkite jautrūs:
 - vaikas turi žinoti, kad tėvai visada šalia, kas jam benutiktų;
 - nors ir skatinate vaiko savarankiškumą, sekite ir stebėkite kaip jam sekasi.
6. Leiskite vaikui turėti savo nuomonę:
 - jei valgote kavinėje, leiskite pačiam išsirinkti ir užsisakyti sau patiekalą;
 - kai vykstate kartu į šventę ar į svečius, leiskite pačiam pasirinkti drabužius;
 - jei ruošiatės į kelionę, įtraukite vaiką į kelionės planavimą, kad galėtų išsakyti savo nuomonę ir žinotų kas ir kaip vyks.

Ar reikia vaikams padėti ruošti namų darbus?

Namų darbų ruošimas – ypač aktuali tema pradinukams ir jų tėvams. Dažniausiai į pirmą klasę susirenka vaikai, neturintys namų darbų užduočių atlikimo įgūdžių. O įgūdžiai yra įgijami, jie neatsiranda savaime, todėl jų reikia mokyti.

Pirmiausia vaikui aiškiname ir rodome, kaip reikia atlikti namų darbų užduotis, paskui atlikinėjame užduotis kartu ir tik po kurio laiko vaikui paliekame tai atlikti vienam. Viskas labai panašiai kaip kad mokome mažylį važiuoti dviračiu: pirmiausia parodome patys, kaip reikia važiuoti, paskui

sodiname vaiką ant dviračio, prilaikome ir tik po kelių bandymų atitinkamu momentu paleidžiame važiuoti vaiką savarankiškai. Juk mažai tikėtina, kad vaikui nepaaiškinus ir neparodžius, kaip važiuoti, jis sės ant dviračio ir iš pirmo sykiu nudums keliu...

Taigi tokia pati situacija ir su pirmokais – pirmiausia tėvai ir mokytojai rodo, kaip atlikti namų darbų užduotis, paskui kurį laiką pusę užduočių daro kartu ir tik vėliau patiki vaikui ruošti pamokas savarankiškai. Visą tą laiką tėvai stebi savo vaiką ir mato kaip jam sekasi: ar jau pats imasi iniciatyvos dirbti, ar matyti veiklos planavimo pradmenys, ar moka naudotis priemonėmis ir t. t. Ne vienodais kantrybės resursais apdovanoti ir tėvai. Kartais jų kantrybė išsenka ir vietoj to, kad n-tą kartą vaikui paaiškintų kaip atlikti užduotį, ima ir už vaiką išspendžia uždavinį, parašo rašinį ar nupiešia reikalingą piešinį.

Atlikdami namų darbų užduotis už vaiką, tėvai jį nugalina, t. y. atima iš vaiko jėgą, pasitikėjimą, kad galiu tai padaryti (kam stengtis pačiam, jei mama ar tėtis daug greičiau ir dar teisingai išspręs uždavinį, parašytas rašinys bus be klaidų, o piešinyje mokytoja atpažins tai, ką ir reikėjo pavaizduoti?).

Kartais namų darbų ruoša, nepriklausomai nuo užduočių kiekio, užsitęsia gana ilgai: vaikas perdėtai lėtai dirba, užveda pokalbius „ne į temą“, atranda įvairių dingsčių kažkur nueiti, kažką pasiimti ir pan. Jei tai tęsiasi kurį laiką, reikėtų į situaciją pasižiūrėti kitu aspektu. Kartais dėl didelio užimtumo tėvai turi mažai laiko pabūti kartu su vaiku, skirti jam nedalomo dėmesio (kai būnama tik dviese: mama ir vaikas arba tėtis ir vaikas). Jei vaikui nepakanka tokio laiko, vaikas bus linkęs „tempti gumą“ ruošiant pamokas, kad tik kuo ilgiau išlaikytų mamą ar tėtį šalia savęs. Ir čia jau kalbame ne apie vaiko gebėjimus mokytis ir išmokti, o apie vaiko poreikį gauti daugiau tėvų dėmesio.

Yra nuomonių, kad geriau būtų, jei vaikui mokytis padėtų ne tėvai, o kitas asmuo. Ši nuomonė aiškinama tuo, kad tėvams būdingas polinkis labai įsitraukti į užduočių atlikimą, noras būti idealiais mokytojais. Jei vaikas nesupranta aiškinamo dalyko, tėvai tai priima kaip savo asmeninę nesėkmę, negebėjimą padėti savo vaikui mokytis. Todėl šios nuomonės šalininkai rekomenduoja, esant galimybei, pagalbą vaikui, atliekant namų darbų užduotis, patikėti ne tėvams, o kam nors kitam.

Dažni mokinuko tėvus kankinantys klausimai: „Ką daryti, kad vaikas ruoštų namų darbus su malonumu? Ką daryti, kad nereikėtų „varu varyti“?“

Deja, yra gyvenime dalykų, kurie daromi be didelio malonumo. Tai gali būti dantų valymas prieš miegą, savo kambario tvarkymas, šiuklių išnešimas, pamokų ruošimas. Tiesiog darbai, kurie daromi be jokių papildomų emocijų, daromi, nes taip reikia. Žinoma, visada yra išimčių. Gali būti, kad vaikui patinka pasaulio pažinimo pamoka ir šio dalyko užduotis jis atliks su dideliu užsidegimu.

Tačiau tokių atvejų, kai vaikas džiaugsmu spindičiomis akimis sėda ruošti namų darbų, nėra labai daug. Todėl vaikui nuo mažų dienų reikėtų skiepyti mintį, kad gyvenime yra dalykų, kuriuos tiesiog reikia padaryti, ir padaryti reikia ne bet kaip, o kokybiškai. Pavyzdžiui, galima papasakoti vaikui apie savo dirbama darbą, išvardinant kuo jis jums patinka, kuo yra įdomus. Tačiau tame pačiame darbe yra dalykų, kurių atlikti jūs nemėgstate, bet padarote. Taip paprastai ir reikėtų vaikui paaiškinti: namų darbai – tai yra tai, ką daryti yra privaloma, nes be šitų kasdienių (ir ne visada lengvų) užduočių neįmanoma perprasti ir labai dominančių dalykų.

Tėvų pavyzdžiai vaiką įkvepia ir priverčia susimąstyti, nes juk mama ir tėtis - patys svarbiausi žmonės, kuriuos vaikas nesąmoningai siekia kopijuoti.

Skiepydami vaiko suvokimą, kad gyvenime ne viską darome lydimi pakylėtos nuotaikos, ugdome vaiko valią. Valia yra stipriausias žmogaus elgesio reguliatorius, kuris padeda įvairiose gyvenimo situacijose pasirinkti teisingus sprendimus.

O kad namų darbų užduočių atlikimo nelydėtų atsikalbinėjimai ir skandalai, galima taikyti tokiais paprastais taisyklės:

1. Susiekite užduoties atlikimą ir po to sekantį malonų laiko praleidimą (pavyzdžiui, išspręsiu uždavinius ir iš karto eisiu į kiemą pažaisti).
2. Aptarkite kartu su vaiku kaip jis puikiai jausis rytoj nuėjęs į klasę, kai namų darbai bus atlikti.
3. Gerai išaiškinkite vaikui užduotis. Dažnai isterijos ir skandalai kyla vien dėl to, kad vaikas nesupranta užduoties.
4. Suskirstykite sudėtingą užduotį į trumpus etapus. Po kiekvieno etapo atlikimo leiskite vaikui truputį pailsėti. Geriausias darbo ir poilsio variantas yra 20 min.: 20 min. darbo, 20 min. poilsio.
5. Jūsų vaikas turi pats atsakyti už savo darbo rezultatus. Jei tėvai dėl namų darbų atlikimo jaudinasi labiau už vaiką, jei pabaiginėja užduotis už jį, nes vaikas nespėjo (ar nenorėjo?), tai vaikas neturi pakankamos motyvacijos dirbti savarankiškai. Kai vaikas nemato savo neatsakingumo pasekmių, jis nemato prasmės keisti savo elgesį.
6. Akcentuokite rezultatą. Vaikas nenori daryti namų darbų? Tada priminkite jam, kad įvertinimai vis tiek privalo būti geri, nes tai yra viena iš jo svarbiausių pareigų. Niekas taip neskatina vaiko savidisciplinos, kaip atsakomybė už galutinį rezultatą.

Gyvename tokiaime laikmetyje, kad norint būti sėkmingu ir spėjančiu su gyvenimo tempu, būtina savidisciplina ir savarankiškumas. Tėvai, kurie padės vaikui išsiugdyti šias savybes, sulauks padėkos iš savo suaugusių vaikų.

Parengė psichologė Leonida Andrijauskienė